

O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY XUSUSIYATLARI VA USTUVOR YO‘NALISHLARI

Buxoro xalqaro universiteti dotsenti, i.f.f.d. Boltayev Sh.Sh.

Abdug‘afurova Gavhar Abduqodirovna

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy xususiyatlari hamda ustuvor yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda energetika sektorining tarkibiy tuzilmasi, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining (RES) ulushi va investitsion jarayonlarning ahamiyati yoritiladi. Mamlakatda elektr energiyasining asosiy qismi issiqlik elektr stansiyalarida ishlab chiqarilishi hamda neft-gaz resurslariga yuqori darajada bog‘liqlik mavjudligi qayd etiladi. Shu bois energetika tizimini diversifikatsiya qilish va yashil texnologiyalarni joriy etish dolzarb vazifa sifatida baholanadi.

Maqolada 2030 va 2050-yillarga mo‘ljallangan muqobil energiya rivojlanish ssenariylari, investitsion jozibadorlikning oshishi hamda davlat-xususiy sherikchiligi mexanizmlarining roli tahlil qilinadi. Yashil energetika loyihalarini faqat ekologik tashabbus emas, balki iqtisodiy transformatsiyaning muhim elementi sifatida baholash zarurligi asoslanadi.

Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda yashil iqtisodiyot energetika xavfsizligi, barqaror iqtisodiy o‘sish va ekologik barqarorlikni ta’minlashning muhim yo‘nalishiga aylanayotganini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, qayta tiklanuvchi energiya, energetika transformatsiyasi, investitsiya, davlat-xususiy sherikchiligi, barqaror rivojlanish.

СОВРЕМЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ» В УЗБЕКИСТАНЕ

АННОТАЦИЯ. В статье анализируются современные особенности и приоритетные направления развития «зеленой экономики» в Узбекистане. Особое внимание уделяется трансформации энергетического сектора, роли возобновляемых источников энергии и инвестиционным процессам. Отмечается высокая зависимость электроэнергетики от тепловых электростанций и нефтегазовых ресурсов, что обуславливает необходимость диверсификации энергетического баланса и внедрения «зеленых» технологий.

Рассматриваются сценарии развития альтернативной энергетики до 2030 и 2050 годов, а также повышение инвестиционной привлекательности проектов в сфере возобновляемых источников энергии. Подчеркивается значение механизмов государственно-частного партнерства в реализации инфраструктурных проектов.

Обосновывается положение о том, что проекты «зеленой» энергетики следует рассматривать не только как экологическую инициативу, но и как элемент экономической трансформации и повышения конкурентоспособности национальной экономики.

Сделан вывод о том, что развитие «зеленой экономики» в Узбекистане становится стратегическим направлением обеспечения энергетической безопасности и устойчивого экономического роста.

Ключевые слова: зеленая экономика, возобновляемая энергетика, инвестиции, энергетическая безопасность, государственно-частное партнерство.

MODERN FEATURES AND PRIORITY DIRECTIONS OF GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN

ABSTRACT .This article examines the modern characteristics and priority directions of green economy development in Uzbekistan. Particular attention is given to the transformation of the energy sector, the role of renewable energy sources, and investment processes. The study highlights the country's high dependence on thermal power plants and fossil fuel resources, emphasizing the need for diversification and the implementation of green technologies.

The article analyzes alternative energy development scenarios for 2030 and 2050 and discusses the growing investment attractiveness of renewable energy projects. The importance of public-private partnership mechanisms in implementing infrastructure projects is emphasized.

Green energy projects are considered not only as environmental initiatives but also as key components of economic transformation and long-term competitiveness.

The findings indicate that the development of the green economy in Uzbekistan is becoming a strategic direction for ensuring energy security, sustainable economic growth, and environmental stability.

Keywords: green economy, renewable energy, investment, energy transformation, public-private partnership, sustainable development.

KIRISH

Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi iqtisodiy faoliyatning atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan yangi iqtisodiy model sifatida shakllangan. Ushbu yondashuv iqtisodiyot va tabiiy muhit o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni e'tirof etadi hamda yashil texnologiyalarni joriy etishga asoslanadi [1].

O'zbekiston iqtisodiyoti energetika resurslariga sezilarli darajada bog'liq bo'lib, elektr energiyasining asosiy qismi issiqlik elektr stansiyalarida ishlab chiqariladi [2]. Mavjud tabiiy gaz va neft zaxiralari cheklanganligi hamda energiya

iste'molining ortib borishi energetika tizimini modernizatsiya qilish zaruratini kuchaytirmoqda.

So'nggi yillarda mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini kengaytirish, investitsion muhitni yaxshilash va davlat-xususiy sherikchiligi mexanizmlarini rivojlantirish bo'yicha islohotlar amalga oshirilmoqda [3]. Shu nuqtai nazardan, yashil iqtisodiyotning zamonaviy xususiyatlarini aniqlash va ustuvor yo'nalishlarini tahlil qilish ilmiy hamda amaliy ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

Yashil iqtisodiyot tushunchasi iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik bilan uyg'unlashtirish zaruratidan kelib chiqadi. Mazkur yondashuvga ko'ra, iqtisodiyot tabiiy muhitning ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaraladi [1]. O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni, avvalo, energetika sektorining tarkibiy transformatsiyasi bilan bog'liq.

Mamlakatda iste'mol qilinadigan elektr energiyasining 88,7 foizi issiqlik elektr stansiyalarida ishlab chiqariladi [2]. Energiya iste'moli tuzilmasida neft va gaz resurslari ustunlik qiladi. Mavjud zaxiralar 20–30 yil davomida ehtiyojni qondirishi mumkinligi qayd etilgan [2]. Biroq energiya iste'molining o'sishi va aholi sonining ko'payishi ushbu muddatni qisqartirishi mumkin. Shuning uchun energetika tizimini diversifikatsiya qilish va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish strategik zarurat hisoblanadi.

“Yashil energiya”ni rivojlantirish istiqbollari bo'yicha ssenariylarda 2030-yilgacha muqobil energiya ulushining sezilarli oshishi prognoz qilinadi [3]. Xususan, elektr energiyasi ishlab chiqarishdagi muqobil energiya ulushi 38–57 foizgacha yetishi mumkinligi qayd etilgan [3]. 2050-yilda kuchli ssenariy asosida bu ko'rsatkich 86 foizga yetishi mumkinligi ko'rsatilgan [3]. Bu raqamlar energetika tizimining uzoq muddatli transformatsiya yo'lidan borayotganini anglatadi.

Yashil energetika loyihalarini faqat ekologik tashabbus sifatida emas, balki iqtisodiy transformatsiyaning tarkibiy elementi sifatida baholash maqsadga

muvofiqdir [4]. Elektr energiyasi uzilishlarining kamayishi ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va eksport salohiyatini kengaytiradi [4]. Bu esa yashil energetikaning iqtisodiy samaradorligini ko'rsatadi.

2024-yil holatiga ko'ra, quyosh va shamol elektr stansiyalarining umumiy quvvati sezilarli darajada oshganligi hamda investitsiya qaytish muddati 5 yilgacha qisqargani qayd etilgan [4]. Bu omillar qayta tiklanuvchi energiya loyihalarining moliyaviy jozibadorligini oshiradi.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish jarayoni investitsion transformatsiya bilan uzviy bog'liq [5]. Energetika infratuzilmasini modernizatsiya qilish va RES loyihalarini kengaytirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda [5]. So'nggi yillarda energetika tarmog'iga yo'naltirilgan investitsiyalar iqtisodiy faollikni rag'batlantiruvchi asosiy omillardan biriga aylangan [5].

Davlat-xususiy sherikchiligi (DXSh) mexanizmi yashil iqtisodiyotda muhim institutsional vosita sifatida shakllanmoqda [4]. Ayniqsa, qayta tiklanuvchi energiya manbalari sohasida DXSh modeli investorlar uchun risklarni kamaytirish va kapital jalb qilishni kengaytirish imkonini bermoqda [4]. Huquqiy barqarorlik, kafolatli xarid tizimi va auksion mexanizmlarining joriy etilishi investitsion muhitni yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, barqaror rivojlanish konsepsiyasi asosida ko'plab mamlakatlar yashil iqtisodiyotga o'tishni asosiy strategik maqsad sifatida belgilagan [2]. O'zbekiston uchun ham yashil iqtisodiyot energetika xavfsizligini mustahkamlash, ekologik muammolarni kamaytirish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyotning zamonaviy xususiyatlari quyidagilar bilan tavsiflanadi: energetika tizimini diversifikatsiya qilish, qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish, investitsion muhitni takomillashtirish va DXSh

mexanizmlarini keng joriy etish. Bu jarayonlar milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

XULOSA

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish energetika sektorining tarkibiy transformatsiyasi bilan uzviy bog'liq. Mamlakat elektr energiyasining asosiy qismi issiqlik elektr stansiyalarida ishlab chiqarilishi va neft-gaz resurslariga yuqori darajada bog'liqlik mavjudligi energetika tizimini diversifikatsiya qilishni talab etadi.

Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo'yicha ishlab chiqilgan ssenariylar uzoq muddatli istiqbolda energetika balansining tubdan o'zgarishini ko'rsatadi. Investitsiya qaytish muddatining qisqarishi va DXSh mexanizmlarining kengayishi yashil energetika loyihalarining moliyaviy jozibadorligini oshirmoqda.

Yashil energetika loyihalari ekologik tashabbus bilan bir qatorda iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Elektr ta'minotidagi barqarorlik ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va eksport salohiyatini kengaytiradi.

Shu sababli yashil iqtisodiyot O'zbekistonning energetika xavfsizligi, investitsion barqarorligi va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishini ta'minlashning strategik yo'nalishiga aylanmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasida yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning nazariy asoslari : o'quv-uslubiy material. – Toshkent : Iqtisodiyot nashriyoti, 2023. – 120 b.
2. O'zbekiston energetika tizimining tarkibiy tuzilmasi va energiya resurslari salohiyati to'g'risida ma'lumotlar : tahliliy ma'ruza. – Toshkent : Energetika vazirligi nashri, 2023. – 85 b.
3. Yashil energiyani rivojlantirish istiqbollari (2030–2050 yy.) : prognoz ko'rsatkichlari to'plami. – Toshkent : Strategik islohotlar agentligi, 2023. – 64 b.

4. Qayta tiklanuvchi energiya loyihalarining investitsion samaradorligi va davlat-xususiy sherikchiligi mexanizmlari : tahliliy hisobot. – Toshkent : Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi, 2024. – 98 b.

5. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonida investitsion transformatsiya va energetika modernizatsiyasi : ilmiy-amaliy maqolalar to‘plami. – Toshkent : Bank-moliya akademiyasi, 2024. – 142 b.